

Alternatywny świat „skierkowatych dzieci”

utopia pedagogiczna Antoniego
Makarenki w zetknięciu z rzeczywistością
(na podstawie źródeł literackich)

Ekaterina Sherengovskaya

Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa UJ

Konferencja „Światy Alternatywne”, 10-11 stycznia 2015, Kraków

Antoni Semionowicz Makarenko (1888~1939)

- 1905 – ukończenie kursów pedagogicznych
- 1905 – 1914, 1917 – 1919 – praca nauczyciela
- 1914 – 1917 – studia na Uniwersytecie Pedagogicznym w Połtawie (złoty medal)

Historia

1920 - 1928 - założyciel i kierownik kolonii pracy im. Maksyma Gorkiego dla nieletnich przestępców na wsi Kowalewka pod Połtawą (**120** wychowanków równocześnie), należącej do Wydziału Oświaty Ukraińskiej SRR

1926 - przeniesienie i reaktywacja kolonii pracy w Kuriażu (**400** wychowanków)

1927 - 1935 - kierownik komuny im. Dzierżyńskiego pod Charkowem, należącej do Wydziału Politycznego ZSRR (**200** wychowanków)

TRZY WYMIARY

Świat 1:

Antoni Makarenko
Kolonia

Świat 2:
goście

Świat 3:
urzędnicy

1. OKRES

1920 - 1925

Kolonia pracy
dla nieletnich
przestępców
im. Maksyma
Gorkiego pod
Połtawą

CECXY: 1. OKRES

- ignorowanie przeszłości
- karność (metoda „listów”, kary psychologiczne, karne zajęcia, areszt domowy, „sąd ludu”, wyższa kara)
- koedukacja (pierwsza w Rosji i ZSRR)
- obowiązkowa praca (4 godziny dziennie)
- obowiązkowe zajęcia w szkole (4 godziny)
- gry wojenne (ochrona dróg i lasu, musztra)
- zespoły z dowódcami stałymi
- zespoły tymczasowe z dowódcami tymczasowymi

CECXY: 1. OKRES CD.

- Rada kolonistów i Rada dowódców
- ogólne zebrania i „środek”
- system sygnałów
- symbolika: odznaka kolonisty, sztandar, wyjściowe ubrania
- codzienne zobowiązania: poranne sprzątanie pokoju, raportowanie wieczorem, na zalecenie zwierzchnika odpowiadało się salutowaniem i słowem „rozkaz”

2. OKRES

1927 – 1935

Kolonia im.
Gorkiego w
Kuriazu

Komuna im.
Dzierżyńskiego
pod Charkowem

CECHY: 2. OKRES

- miano (tytuł) kolonisty
- finansowa samowystarczalność
- produkcja wysokiej klasy
- dochody: 60% - na utrzymanie kolonii, 10% - na fundusz pomocy dla studentów i byłych kolonistów, reszta – pensja dla kolonistów
- dyscyplina
- autorytet samorządu: publiczny interes ponad własny
- w pedagogice: ostra krytyka „bezsresowego wychowania” i edukacji seksualnej, równouprawnienie

STRUKTURA i Hierarchia

KIEROWNIK KOLONII

RADA DOWÓDCÓW + SEKRETARZ

DYŻURNY DOWÓDCA + CZŁONEK KOMISJI SANITARNEJ

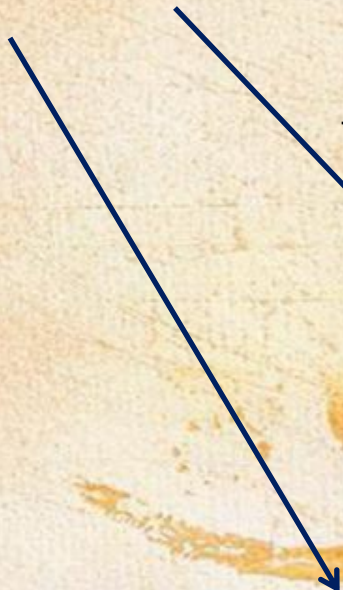
DOWÓDCY ZESPOŁÓW

KOLONIŚCI

WYCHOWANKOWIE

1. WYMIA R

- ❖ „Każdy dzień mojego życia to połączenie wiary, radości i rozpacz”
- ❖ „Są u mnie najgorsze z odpadków, jakie tylko może wyrzucić śmietnisko ludzkie”
- ❖ „Patrząc na las myślałem, jak dobrze zostać takim wysokim, wysmukłym i mądrym drzewem, stać tutaj cały czas w milczeniu pośród swoich towarzyszy i nigdy nie mieć do czynienia z dziećmi”

(Poemat Pedagogiczny)

2. WYMIAR

- ❖ „Cukierkowate dzieci czyli bajka, która nie istnieje” (z recenzji książki *Chorągwie na wieżach*)
- ❖ „Ubraliście ładnie normalne dzieci i okłamujecie nas, pokażcie nam prawdziwych włóczęgów i przestępców”
- ❖ „Dlaczego nie mówicie, jacy oni byli? Jeśli byli strasznymi przestępcami, tym większa pańska zasługa, bo te dzieci wyglądają wspaniale. Dlaczego ukrywacie ich przeszłość?” (*Poemat Pedagogiczny*)

3. WYMIAR

- ❖ „System Makarenki nie jest systemem radzieckim”
- ❖ „To są jakieś koszary”
- ❖ „Może jako praktyk Makarenko jest nawet dobry, ale w pedagogice jest zupełnym nieukiem” (*Poemat Pedagogiczny*)
- ❖ 1928 – ostra krytyka Nadzieždy Krupskiej (oskarżenie o stosowanie przemocy)

1934 ~ 1939

1934 - członek Związku Pisarzy
Radzieckich

1935 - 1936 - zastępca
kierownika działu kolonii
pracy NKWD Ukrainy

1935 - ożenił się z Haliną Salko

1937 - 1939 - działalność
literacka i pedagogiczna

KONTROWERSJE

- ❖ stosowanie przemocy
- ❖ traktowanie wychowanków jak więźniów
- ❖ gorący zwolennik ideologii komunistycznej („na wskroś czerwony”)
- ❖ „bezbożnik”
- ❖ kłamca
- ❖ wyzyskiwacz (praca nieletnich)
- ❖ „dzieci z dobrych rodzin”

EFEKTY

- ❖ łącznie około 3 tysięcy wychowanków
- ❖ 5 wychowanków bohaterów II WŚ i pełnych kawalerów Orderu Chwały
- ❖ 3 wychowanków zostało pedagogami (Szymon Kalabalin wychował ok. 15 tysięcy dzieci, Leonid Konicewicz – admirał marynarki, kierownik domu dziecka „Diament”, Aleksy Jawliński)
- ❖ 1988 – tytuł UNESCO „Najlepszy pedagog XX wieku”

LITERATURA

1932 – Marsz 30 roku

1935 – Poemat Pedagogiczny

1937 – Księga dla rodziców

1937 – Honor

1938 – Chorągwie na wieżach

1939 – Metodyka organizacji procesu
wychowania, Wykłady o wychowaniu
dzieci

LITERATURA

- ❖ Witalij Makarenko
„Mój brat Antoni Semionowicz”
- ❖ Leonid Konicewicz
„Nas wychowywał Makarenko”
- ❖ Nikołaj Fere „Mój mistrz”
- ❖ Szymon Kalabalin
„Dzieciństwo włóczęgi”

Копієс?

DZIĘKUJĘ ZA UWAGĘ!

Ekaterina Shergoyskaya e.sherengoyskaya@student.uj.edu.pl